RPW/56188/2026 P
Data:2026-07-27

3 lipca 2026 r.

wpł. dn. 2026 -07- 27
Podpis.....

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Pani Marta Cienkowska
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
ul. Krakowskie Przedmieście 15
00-071 Warszawa
na kopercie: PETYCJA

PETYCJA W INTERESIE PUBLICZNYM

w sprawie ustanowienia państwowego programu zbadania podstaw prawnych oraz przygotowania i - po ich potwierdzeniu - dochodzenia roszczeń reparacyjnych, odszkodowawczych i innych form zadośćuczynienia za zbrodnie OUN i UPA na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Minister,

Na podstawie art. 63 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 2 ust. 1-3 ustawy z 11 lipca 2014 r. o petycjach (tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 870), działając we własnym imieniu i w interesie publicznym, wnoszę o podjęcie - w granicach kompetencji adresata - działań zmierzających do ustanowienia kompletnego programu państwowego obejmującego ustalenie ofiar i strat, zbadanie podstaw odpowiedzialności prawnej oraz przygotowanie i, po potwierdzeniu tych podstaw, dochodzenie roszczeń lub negocjowanie innych form zadośćuczynienia związanych ze zbrodniami OUN i UPA na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej.

Pismo nie żąda bezpodstawnego zadeklarowania z góry, że współczesna Ukraina ma określony dług w oznaczonej kwocie. Żąda natomiast, aby właściwe organy państwa polskiego wykonały pracę, bez której poważne roszczenie nie może powstać: ustaliły podstawę prawną, pełny material dowodowy, podmioty uprawnione, zakres szkody, sposób wyceny, właściwe forum oraz realne warianty negocjacyjne.

Żądania należące do kompetencji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

1. Przygotowanie, wspólnie z IPN i MSZ, wieloletniego programu wykonania umowy polsko-ukraińskiej z 21 marca 1994 r., obejmującego listę miejsc, priorytety, harmonogram wniosków, poszukiwań, ekshumacji, identyfikacji, ponownych pochówków, trwałych upamiętnień i opieki nad cmentarzami.
2. Uzgodnienie ze stroną ukraińską stałego zespołu roboczego oraz terminów rozpatrywania wniosków, tak aby prace nie zależały wyłącznie od doraźnych decyzji i każdorazowych negocjacji administracyjnych.
3. Utworzenie publicznego rejestru stanu realizacji prac przy miejscach pamięci i pochówku: data złożenia wniosku, podmiot odpowiedzialny, data zgody, etap realizacji,

wynik prac, plan pochówku i upamiętnienia - z wyłączeniem danych wymagających ochrony.

4. Zapewnienie stabilnego finansowania prac terenowych, analiz antropologicznych i genetycznych, transportu, pogrzebów, cmentarzy, znaków pamięci, konserwacji i komunikacji z rodzinami ofiar.
5. Koordynowanie, wraz z IPN, inwentaryzacji utraconych lub zniszczonych dóbr kultury, obiektów sakralnych, cmentarzy i materialnych śladów polskiej obecności, oraz przekazanie wyników zespołowi rządowemu analizującemu roszczenia i możliwe formy restytucji lub kompensacji.
6. Przedstawienie Radzie Ministrów propozycji, aby ewentualny polsko-ukraiński fundusz zadośćuczynienia finansował w pierwszej kolejności identyfikację ofiar, godne pochówki, miejsca pamięci, badania archiwalne, ochronę dziedzictwa i wsparcie rodzin w dokumentowaniu losów bliskich.
7. Publikowanie do 11 lipca corocznego, wspólnego z IPN raportu o wykonaniu umowy z 1994 r., stanie miejsc pamięci i pochówku oraz planie prac na kolejny rok.

Uzasadnienie właściwości adresata

Umowa z 21 marca 1994 r. tworzy podstawę współpracy rządów Polski i Ukrainy w zakresie miejsc pamięci i spoczynku ofiar wojny oraz represji politycznych. Ustawa o IPN nakazuje Prezesowi IPN podejmować działania mogące wpływać na realizację umów międzynarodowych dotyczących miejsc pamięci w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Minister Kultury nie może samodzielnie rozstrzygnąć kwestii odpowiedzialności państwa ani prowadzić roszczenia reparacyjnego. Może jednak zapewnić wykonanie istniejącej umowy, ochronę miejsc, finansowanie prac, dokumentację strat w dziedzictwie oraz przygotować komponent memorialny i restytucyjny przyszłego porozumienia.

Uzasadnienie historyczne i interes publiczny

Państwo polskie nadało tej sprawie jednoznaczną rangę publiczną. Uchwała Sejmu z 22 lipca 2016 r. oddała hołd ofiarom ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1943-1945 (M.P. z 2016 r. poz. 726). Ustawa z 4 czerwca 2025 r. ustanowiła 11 lipca Narodowym Dniem Pamięci o Polakach - Ofiarach Ludobójstwa dokonanego przez OUN i UPA na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2025 r. poz. 891). Akty te nie tworzą same przez się roszczenia pieniężnego, ale potwierdzają, że ustalenie prawdy, pamięć o ofiarach i działania państwa należą do sfery dobra wspólnego.

W oficjalnym opracowaniu Instytutu Pamięci Narodowej wskazano, że w latach 1943-1945 na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej zginęło od 80 do 120 tysięcy Polaków, przy czym precyzyjna liczba ofiar nie jest możliwa do ustalenia. Rozbieżności szacunków nie osłabiają potrzeby działania - przeciwnie, przemawiają za stworzeniem jednolitego, źródłowo udokumentowanego rejestru ofiar, miejsc pochówku oraz strat majątkowych i dóbr kultury.

W latach 2025-2026 nastąpiły konkretne, pozytywne działania: przeprowadzono ekshumacje w Puźnikach, strona ukraińska wydała zgody dotyczące Ostrówek i Woli Ostrowieckiej, a IPN prowadził prace w Hucie Pieniackiej. Petycja nie zmierza do zerwania tej współpracy. Jej celem jest nadanie jej trwałej podstawy instytucjonalnej, harmonogramu, finansowania i publicznie mierzalnych rezultatów.

Wymogi prawne - dlaczego potrzebna jest oficjalna analiza

Traktat między Rzecząpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy z 18 maja 1992 r. pozostaje w mocy. Obowiązuje również umowa między rządami Polski i Ukrainy z 21 marca 1994 r. o ochronie miejsc pamięci i spoczynku ofiar wojny i represji politycznych. Umowa z 1994 r. przewiduje między innymi wymianę informacji i wykazów, ustalanie i ochronę miejsc pamięci, ekshumację oraz godne ponowne pochowanie szczątków. Nie rozstrzyga ona jednak kwestii reparacji pieniężnych, dlatego potrzebne jest odrębne stanowisko prawne i ewentualny nowy instrument międzynarodowy.

Z punktu widzenia prawa międzynarodowego nie wystarcza samo stwierdzenie historycznej i moralnej odpowiedzialności sprawców. Dla przypisania odpowiedzialności państwu należy zbadać co najmniej: przypisanie danego zachowania państwu, naruszenie obowiązku międzynarodowego wiążącego w chwili czynu, zagadnienia sukcesji, ewentualnego późniejszego uznania i przyjęcia zachowania za własne, jurysdykcję, immunitet, legitymację do wystąpienia z roszczeniem, dostępność dowodów oraz relację między roszczeniami międzypaństwowymi i indywidualnymi. Takie kryteria odzwierciedlają w szczególności art. 2, 10, 11 i 13 Artykułów Komisji Prawa Międzynarodowego ONZ o odpowiedzialności państw za czyny międzynarodowo bezprawne z 2001 r. Artykuły 31 i 34 wskazują restytucję, odszkodowanie i satysfakcję jako formy naprawienia szkody, ale dopiero po ustaleniu odpowiedzialności.

Samo współczesne odwoływanie się do postaci, symboli lub tradycji historycznych nie przesądza automatycznie o prawnomiędzynarodowej odpowiedzialności współczesnego państwa ukraińskiego za wszystkie działania struktur OUN i UPA. Ta kwestia wymaga oficjalnej, niezależnej i publikowalnej analizy. Również brak podstaw do skutecznego pozwu sądowego nie zamyka drogi do rozwiązania negocjowanego, takiego jak dwustronna komisja roszczeniowa, fundusz ex gratia, finansowanie ekshumacji i identyfikacji, restytucja udokumentowanych dóbr, oficjalne uznanie krzywdy, przeprosiny, wspólne upamiętnienia i program pomocy rodzinom ofiar.

Petycja nie postuluje odpowiedzialności zbiorowej współczesnych obywateli Ukrainy ani działań skierowanych przeciwko narodowości ukraińskiej. Dotyczy odpowiedzialności konkretnych struktur i sprawców historycznych oraz obowiązku władz Rzeczypospolitej Polskiej, by zgodnie z prawem ustalić, jakie roszczenia i formy zadośćuczynienia są dziś możliwe, właściwe i wykonalne.

Minimalny katalog rozwiązań, które powinny zostać zbadane

- roszczenie międzypaństwowe - wyłącznie wtedy, gdy analiza potwierdzi podstawy przypisania odpowiedzialności i dopuszczalność jego dochodzenia;

- dwustronna umowa Polski i Ukrainy ustanawiająca komisję historyczno-prawną, tryb rozpatrywania udokumentowanych strat oraz fundusz zadośćuczynienia lub świadczeń ex gratia;
- mechanizm finansowania poszukiwań, ekshumacji, identyfikacji DNA, pogrzebów, cmentarzy, upamiętnień, badań archiwalnych i wsparcia rodzin ofiar;
- restytucja albo kompensacja ściśle udokumentowanych strat w mieniu prywatnym, społecznym, kościelnym i dobrach kultury - w zakresie, w jakim pozwalają na to właściwe normy prawa;
- środki niemajątkowe: dostęp do archiwów, wspólny protokół historyczny, oficjalne uznanie krzywdy, potępienie sprawców i ideologii usprawiedliwiających zbrodnie oraz trwałe upamiętnienie ofiar.

Wnioski proceduralne i ochrona danych

Wnoszę o zakwalifikowanie niniejszego pisma jako petycji, a nie jako zwykłej korespondencji lub skargi. W przypadku uznania, że część żądań wykracza poza właściwość adresata, proszę o jej niezwłoczne przekazanie podmiotowi właściwemu na podstawie art. 6 ustawy o petycjach i równoczesne zawiadomienie mnie o przekazaniu.

Wnoszę o pisemne zawiadomienie o sposobie załatwienia petycji wraz z pełnym uzasadnieniem, zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o petycjach, na mój adres pocztowy wskazany w nagłówku. Odpowiedź może zostać dodatkowo przesłana na podany adres e-mail.

Nie wyrażam zgody, o której mowa w art. 4 ust. 3 ustawy o petycjach, na ujawnienie na stronie internetowej mojego imienia i nazwiska ani innych danych osobowych. Proszę o pełną anonimizację adresu zamieszkania, adresu e-mail, podpisu i innych danych identyfikujących w cyfrowym odwzorowaniu petycji publikowanym na podstawie art. 8 ust. 1 tej ustawy.

ZAŁĄCZNIK INFORMACYJNY

Podstawy prawne i oficjalne źródła wykorzystane przy sporządzeniu petycji

Podstawa kompetencyjna właściwa dla tego adresata: Umowa polsko-ukraińska z 21 marca 1994 r. oraz art. 53j-53k ustawy o IPN.

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., w szczególności art. 5, 7, 9, 63, 118, 126, 133, 141 i 146. sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm
2. Ustawa z 11 lipca 2014 r. o petycjach, tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 870. eli.gov.pl/eli/DU/2018/870/ogl
3. Ustawa z 4 czerwca 2025 r. o ustanowieniu 11 lipca Narodowym Dniem Pamięci o Polakach - Ofiarach Ludobójstwa dokonanego przez OUN i UPA na ziemiach wschodnich II RP, Dz.U. z 2025 r. poz. 891. eli.gov.pl/eli/DU/2025/891/ogl
4. Uchwała Sejmu RP z 22 lipca 2016 r. w sprawie oddania hołdu ofiarom ludobójstwa, M.P. z 2016 r. poz. 726. monitorpolski.gov.pl/mp/2016/726
5. Traktat między Rzecząpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, Dz.U. z 1993 r. Nr 125, poz. 573. eli.gov.pl/eli/DU/1993/573/ogl
6. Umowa między Rządem RP a Rządem Ukrainy o ochronie miejsc pamięci i spoczynku ofiar wojny i represji politycznych, Dz.U. z 1994 r. Nr 112, poz. 545. eli.gov.pl/eli/DU/1994/545/ogl
7. Ustawa o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, tekst jednolity: Dz.U. z 2023 r. poz. 102. eli.gov.pl/eli/DU/2023/102/ogl
8. Komisja Prawa Międzynarodowego ONZ, Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, 2001 - oficjalny materiał ONZ. legal.un.org/ilc - State responsibility, 2001
9. IPN, Filip Musiał, „Rzeź Wołyńska - ludobójstwo zapomniane?" - szacunek 80-120 tys. polskich ofiar i zastrzeżenie co do niemożności ustalenia liczby precyzyjnej. ipn.gov.pl - „Rzeź Wołyńska - ludobójstwo zapomniane?"
10. Komunikaty IPN z 2025-2026 dotyczące Puźnik, Ostrówek, Woli Ostrowieckiej i Huty Pieniackiej, w tym zgody z 4 czerwca 2026 r. oraz prace zakończone 19 czerwca 2026 r. ipn.gov.pl - komunikaty o pracach poszukiwawczych i ekshumacyjnych

Stan prawny, adresowy i faktyczny zweryfikowany: 13 lipca 2026 r. Źródła internetowe wyłącznie oficjalne serwisy organów państwa, ELI, Sejmu, Senatu, IPN i Organizacji Narodów Zjednoczonych.